

Inzenden scores

Uiterlijk op 29 mei de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school op de daartoe verstrekte optisch leesbare formulieren naar de Citogroep zenden.

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel.

Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 punten, zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten¹⁾ als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

noot 1

Voor het vak Geschiedenis (nieuwe stijl) en geschiedenis en staatsinrichting (oude stijl) moeten deze afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijk verantwoorde publicaties.

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

5 Voor deze toets kunnen maximaal 90 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

6 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).

Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Nederland en Indonesië. Vier eeuwen contact en beïnvloeding

Maximumscore 2

- 1 Uit het antwoord moet blijken dat (twee van de volgende):
- de VOC een groot aantal schepen in Azië hield voor de inter-Aziatische / regionale handel.
  - er in Azië een groot aantal schepen nodig was voor militaire doeleinden.
  - een aantal schepen op de terugreis verging/werd gekaapt.
  - een aantal schepen in zo'n slechte staat in Azië aankwam, dat de terugtocht niet verantwoord was/het schip niet meer gerepareerd kon worden.

per juiste oorzaak

1

Maximumscore 4

- 2 Voorbeeld van een juist antwoord is:
- *Bij 1:* De bron geeft de totale omvang van de Nederlandse scheepvaart op Azië tussen 1610 en 1790 goed weer, omdat de VOC van de Staten-Generaal een monopolie op deze handel krijgt en er daarom nauwelijks andere Nederlandse scheepvaart mogelijk is 2
  - *Bij 2:* De achteruitgang van de VOC is niet te wijten aan terugloop van de handel, omdat het aantal schepen van en naar Azië in de loop/in de laatste dertig jaar van de achttiende eeuw weliswaar daalt, maar toch veel hoger is dan in de zeventiende eeuw 2

Maximumscore 4

- 3 Uit het antwoord moet blijken dat:
- in politiek opzicht door de invoering van het dualistisch bestuursstelsel hun benoeming als regent / de positie van de Javaanse adel als bestuurder werd erkend 2
  - in economisch opzicht door de invoering van de cultuurprocenten/het traktement als regent hun financiële positie werd versterkt 2

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 3	
4 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Een kenmerk van de traditionele verhoudingen op Java was de macht van de Javaanse vorsten/de adel over hun onderdanen	<u>1</u>
• Het Cultuurstelsel maakte hiervan gebruik doordat de organisatie van de productie van handelsgewassen werd opgedragen aan de regenten/de Javaanse vorsten / de vorsten werden ingeschakeld in het (dualistisch) bestuur	<u>2</u>
Maximumscore 4	
5 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• De KPM zorgde voor het transport van troepen	
• waardoor het Nederlands gezag over de hele archipel kon worden uitgebreid/gehandhaafd (een aspect van het modern imperialisme)	<u>2</u>
• De KPM zorgde voor geregelde lijndiensten tussen verschillende delen van de archipel	
• waardoor een direct/effectief bestuur in de hele archipel mogelijk werd (een aspect van het modern imperialisme)	<u>2</u>
<i>Opmerking</i>	
<i>Alleen als een juiste activiteit van de KPM in verband wordt gebracht met een juist aspect van het modern imperialisme, mogen scorepunten worden toegekend.</i>	
Maximumscore 4	
6 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat:	
• de opdracht van het brengen van beschaving uit de Ethische Politiek, het veroveren van gebieden buiten Java rechtvaardigde	<u>2</u>
• het modern imperialisme voorwaarde voor het voeren van een Ethische Politiek in de Buitengewesten was, omdat een effectieve gezagsuitoefening noodzakelijk was voor het uitvoeren van het nieuwe beleid (bijvoorbeeld voor het bouwen van scholen)	<u>2</u>
Maximumscore 4	
7 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat:	
A Colijn vindt dat Indonesië eerst door Nederland opgevoed moet worden tot economische zelfstandigheid voordat gedacht kan worden aan meer politieke zelfstandigheid	<u>2</u>
B de kern van de kritiek van Colijn is, dat het onderwijs teveel 'beter onderwezenen'/intellectuelen heeft opgeleverd dan de Indonesische samenleving kan absorberen, wat leidt tot ontbinding/ondermijning van het (traditionele) gezag	<u>2</u>
Maximumscore 4	
8 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat:	
• Hatta Colijn verwijt koloniale opvattingen te hebben, omdat hij de Indonesiërs alleen het onderwijs gunt dat goed is voor de Nederlandse schatkist, maar geen hoger onderwijs dat mogelijk leidt tot kritische nationalist	<u>2</u>
• Colijn en Hatta het met elkaar eens zijn over de invloed van het brede hoger en middelbaar onderwijs, omdat dit volgens beiden bij zal dragen aan het vormen van een groep nationalistische intellectuelen	<u>2</u>
Maximumscore 2	
9 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat de kwestie Nieuw-Guinea leidde tot de nationalisatie van de Nederlandse bedrijven (in 1957–1958), waardoor er een uittocht op gang kwam van de in Indonesië aanwezige Nederlanders.	

Maximumscore 15

- 10 □ Bij de beoordeling van de stelopdracht dienen de volgende aanwijzingen te worden gevolgd:

De prenten die ik gekozen heb

A Voorbeeld van een juiste uitleg per prent is:

- In bron 4a is de visie van Jordaan dat de Nederlanders in de jaren dertig het sluimerend nationalisme in Indonesië negeren. Op de prent is Indonesië een slapende vulkaan, die ieder moment wakker kan worden; de Nederlandse koloniale 'walsen' er over heen 2
- In bron 4b is de visie van Jordaan dat na de Tweede Wereldoorlog Nederland op de oude voet verder wil gaan in Indonesië, maar daar een nieuwe situatie aantreft. Nederland moet zijn koloniale beleid veranderen. Op de prent is het woord rechtsgelijkheid heel klein: voor Nederland moeilijk te lezen/te begrijpen/de vrouw (Nederland) in klederdracht kijkt verbaasd/heeft moeite met de nieuwe woorden 2
- In bron 4c is de visie van Jordaan dat in 1947 de relatie tussen Nederland en Indonesië zeer gespannen is / de eerste politieke actie op het punt staat uit te breken. Op de prent komen de Verenigde Staten / komt Truman tussenbeide als oom agent die hen voorhoudt dat ze moeten stoppen met kibbelen 2

Opmerking

Alleen voor de combinatie van een beschrijving van de visie van Jordaan met een beeldelement uit de prent, mogen scorepunten worden toegekend.

De kritiek op de prenten

B Voorbeeld van een juiste weergave van de kritiek vanuit de kringen van de oud-strijders:

- De drie prenten geven geen juist beeld, want ze laten de periode rond de dekolonisatie alleen zien vanuit een kritische houding ten opzichte van de koloniale politiek van Nederland, terwijl het grootste deel van de Nederlandse bevolking achter het regeringsbeleid stond 2

Dit blijkt uit de prenten omdat (de drie volgende):

- in bron 4a de Nederlanders afgebeeld worden als hooghartige koloniale die niet doorhebben wat er speelt in Indonesië.
- in bron 4b Nederland wordt afgebeeld als bijziende vrouw die 'met andere ogen' naar haar kolonie moet gaan kijken / verrast is door de veranderde situatie.
- in bron 4c Nederland wordt afgebeeld als een klein jongetje dat terechtgewezen wordt door een reusachtige Verenigde Staten/Truman.

per juiste, aan de prent ontleende toelichting (de drie prenten moeten worden gebruikt) 1

of:

B Voorbeeld van een juiste weergave van de kritiek van Indonesische kant:

- De drie prenten geven geen juist beeld, want ze tonen de periode rond de dekolonisatie alleen vanuit het perspectief van Nederland/zonder het Indonesisch perspectief/het Indonesische element is vrijwel afwezig 2

Dit blijkt uit de prenten omdat (de drie volgende):

- in bron 4a Indonesië/de Indonesiërs wordt/worden afgebeeld als te passief / landschap/achtergrond.
- in bron 4b Indonesië/de Indonesiërs geheel afwezig is/zijn.
- in bron 4c Indonesië/de Indonesiërs wordt/worden afgebeeld als een klein jongetje in korte broek dat op de vingers wordt getikt door een reusachtige oom agent.

per juiste, aan de prent ontleende toelichting 1

Antwoorden	Deel-scores
<i>Waarom ik de prenten toch gebruik</i>	
C Voorbeeld van een reactie op de kritiek vanuit de kringen van de oud-strijders is:	
• Het is inderdaad juist dat de prenten niet representatief zijn voor de hele Nederlandse bevolking, maar ze vormen een goede afspiegeling van de mening / houding van Jordaan/'links' Nederland tegenover de dekolonisatiepolitiek die Nederland voert	<u>2</u>
of:	
C Voorbeeld van een reactie op de kritiek van Indonesische kant:	
• Jordaan besteedt in prent 4a en 4c wèl aandacht aan de Indonesische kant, hij laat daarmee zien het Indonesisch element wèl serieus te nemen. Omdat hij zijn Nederlandse publiek wil bereiken, richt hij zich daar in de eerste plaats op in prent 4b; daarmee ontkent hij de Indonesische nationalist niet	<u>2</u>
• Voor een historisch juiste uitleg waarom en op welke manier de prenten toch gebruikt kunnen worden	<u>2</u>
<i>Algemene opmerking bij de stelopdracht</i>	
<i>Indien de kandidaat andere, historisch juiste, voorbeelden geeft of accenten legt die passen binnen de stelopdracht en deze op een consistente manier in de stelopdracht verwerkt, mogen ook scorepunten worden toegekend.</i>	

De Sovjet-Unie. Een systeem onder spanning

Maximumscore 2

11 Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Lenin wilde de boeren tegemoet komen die zich tegen de gedwongen leveranties keerden 1
- Lenin wilde de economische productie weer opvijzelen die drastisch teruggelopen was 1

Maximumscore 4

12 Uit het antwoord moet blijken dat (twee van de volgende):

- Alexandra Kollontaj verwacht dat mannen en vrouwen in de communistische maatschappij dezelfde rechten zullen krijgen / gelijkberechtigde leden van de maatschappij zullen zijn 1
- maar omdat vrouwen onder het bewind van Stalin (vrijwel) nooit in hogere posities terecht komen, is van gelijkberechtiging geen sprake 1
- Alexandra Kollontaj verwacht dat traditionele rolpatronen in het gezin in de communistische staat zullen verdwijnen / een kameraadschappelijk verbond tussen man en vrouw zal ontstaan 1
- maar omdat in de Stalintijd de vrouw naast de werkzaamheden buiten het gezin de traditionele taken binnen het gezin moet blijven uitvoeren, blijft de ongelijkheid in het gezin bestaan 1
- Alexandra Kollontaj verwacht dat de vrouw voor haar eigen levensonderhoud zal kunnen zorgen / niet meer afhankelijk is van het inkomen van de man 1
- in de Stalintijd worden vrouwen weliswaar ingezet in traditionele mannenberoepen / worden minder afhankelijk van het inkomen van de man, maar werd er geen rekening gehouden met de 'dubbele belasting' van de vrouw 1

Maximumscore 2

13 Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Volgens het communisme (marxisme-leninisme) is de kerk een instrument van de overheersende klasse / worden de arbeiders/boeren door de kerk onwetend gehouden over hun mogelijkheden de maatschappij te verbeteren 1
- Zolang de kerk in een dorp kon blijven functioneren, was het moeilijk de boeren te overtuigen van het nut van grote veranderingen in hun dagelijkse bestaan / kon de geestelijkheid/Russisch orthodoxe kerk de collectivisatie verhinderen/tegenwerken 1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 7	
14 □ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
A Als motief voor de Grote Terreur blijkt	
• uit bron 6a: het uit de weg ruimen door Stalin van zijn rivalen/critici	<u>1</u>
• uit bron 6b: het ontlopen van de verantwoordelijkheid voor de slechte economische omstandigheden (door de partij) door het zoeken van een zondebok voor de economische ellende	<u>1</u>
• uit bron 6c: het versterken van de greep van de geheime dienst/NKVD op de Sovjet-Unie door het ontketenen van een heksenjacht	<u>1</u>
B Uit de bronnen kan als gemeenschappelijke conclusie de gevolgtrekking worden gemaakt dat het greep houden op partij en samenleving het doel van de Grote Terreur is	<u>2</u>
C Voorbeeld van een juist antwoord is (één van de volgende):	
• De verantwoordelijkheid voor de Grote Terreur lag bij Stalin, want uit bron 6a blijkt dat ze gericht was tegen zijn (echte of vermeende) rivalen en critici en leidde tot de bevestiging van zijn persoonlijke macht.	
• De verantwoordelijkheid voor de Grote Terreur lag bij het communistische systeem, want uit bron 6b / bron 6c blijkt dat de terreur wordt verdedigd om de communistische maatschappij te beschermen tegen kapitalistische en fascistische elementen / dat de terreur onderdeel is van/onlosmakelijk verbonden is met het rechtssysteem van de Sovjet-Unie.	
per juiste aan de bronnen ontleende argumentatie	<u>2</u>
Maximumscore 3	
15 □ Voorbeeld van een juist antwoord is (drie van de volgende):	
• De traditionele gezagsdragers /dorpsoudsten maakten plaats voor partijleden die vaak uit de stad kwamen.	
• Traditionele ambachten (smid bijvoorbeeld), nodig om de agrarische productie te ondersteunen, verdwenen als zelfstandige factor; deze werden overgenomen door het collectieve bedrijf.	
• De boer als zelfstandig ondernemer/grondbezitter verdween, hij werd nu afhankelijk van het loonstelsel van de kolchoz/sovchoz.	
• Een groot aantal dorpelingen vertrok (naar de steden) in verband met de industrialisatie.	
per juist voorbeeld	<u>1</u>
Maximumscore 4	
16 □ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Binnen de Sovjet-Unie vormt de collage <i>wel</i> geschikt propagandamateriaal, omdat ze de ideologische idealen van de Sovjet-Unie in die tijd weerspiegelt, zoals blijkt uit (één van de volgende beeldelementen):	<u>1</u>
• de tractor (waarop 100.000 staat) die de mechanisatie van de landbouw symboliseert.	
• de fabriek op de achtergrond die de opbouw van de industrie laat zien.	
• het hoofd van Lenin dat een zachte glans werpt over het tafereel, wat Lenin als de grondlegger van de Sovjet-Unie verheerlijkt.	
per juist beeldelement	<u>1</u>
• Binnen de Sovjet-Unie vormt de collage <i>geen</i> geschikt propagandamateriaal omdat er (rond 1934) geen hoofdrol voor Stalin is weggelegd,	<u>1</u>
• wat blijkt uit de prominente rol van Lenin/het ontbreken van Stalin in de fotomontage	<u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 6	
17 ☐ A Voorbeeld van een juist antwoord is (de twee volgende overwegingen):	
• Het gezin bleek een hardnekkige broedplaats van burgerlijke en kapitalistische waarden	<u>1</u>
• Het leven van jongeren diende gericht te zijn op loyaliteit aan Stalin/de Sovjet-Unie en niet op naaste familieleden	<u>1</u>
<i>B</i> Voorbeeld van een juist antwoord is (twee van onderstaande veranderingen):	
• De rol van de vrouw als moeder en opvoeder kreeg weer nadruk.	
• Het huwelijk werd in ere hersteld.	
• Echtscheiding werd bemoeilijkt.	
• Abortus werd bemoeilijkt.	
per juiste verandering	<u>1</u>
<i>C</i> Uit het antwoord moet blijken dat de partij haar politiek veranderde omdat het geboortecijfer in de Sovjet-Unie op onrustbarende wijze daalde, wat tot een verzwakking van het land leidde	<u>2</u>
Maximumscore 4	
18 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• In de jaren dertig was er door de massale zuiveringen in de partij meer ruimte voor nieuw partij kader dan in de Brezjnevperiode toen er nauwelijks doorstroming was	<u>2</u>
• In de jaren dertig werden jonge volwassenen nog sterk gedreven door communistische idealen/bestond er veel meer politieke motivatie onder jongeren voor partijfuncties dan in de Brezjnevperiode toen de communistische idealen naar de achtergrond waren gedrongen	<u>2</u>
<i>Opmerking</i>	
<i>Alleen indien de kandidaat een vergelijking maakt tussen de situatie in de jaren dertig en de Brezjnevperiode, mogen scorepunten worden toegekend.</i>	
Maximumscore 4	
19 ☐ <i>A</i> Uit het antwoord moet blijken dat de in de bron beschreven omstandigheden kenmerkend zijn voor een totalitaire staat omdat (de twee volgende):	
• er sprake is van een schijnproces waarbij de rechtspraak ondergeschikt is aan de politieke belangen van de staat	<u>1</u>
• er sprake is van een zeer grote/ongecontroleerde staatsmacht die leidt tot het opleggen van (een absurde) 'dag van het vrije moorden'	<u>1</u>
<i>B</i> Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Er is sprake van continuïteit, omdat zowel in de Brezjnevperiode als in de tijd van Stalin niet wordt geduld dat schrijvers zich kritisch uitlaten over het regime	<u>1</u>
• Er is sprake van verandering, omdat in de Stalintijd de repressie veel harder was (Daniel zou dit niet hebben overleefd) dan in de tijd van Brezjnev	<u>1</u>
Maximumscore 4	
20 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• <i>Bij I:</i> In de opbouw van de partij was er sprake van verstarring door de gebrekkige doorstroming in de partijhiërarchie/de vergrijzing van de partijtopy (door het ontbreken van grootschalige zuiveringen)	<u>2</u>
• <i>Bij II:</i> In de houding ten opzichte van de nationaliteiten was er sprake van stabiliteit door het binden van de etnische elite van de Sovjetrepublieken aan de Sovjetstaat door het geven van voorrechten / het breken met de agressieve nationaliteitenpolitiek van Stalin	<u>2</u>

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 2	
21 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Leden van het Politbureau wilden over het algemeen geen economische hervormingen, omdat zij vreesden hun macht / hun bevoorrechte positie te verliezen / door hun (relatief) hoge leeftijd daadkracht misten	<u>1</u>
• Partijleiders in de deelrepublieken wilden vaak geen economische hervormingen vanuit het centrum, omdat ze in hun eigen regio een machtspositie / een bevoorrechte positie hadden opgebouwd die door hervormingen in gevaar zou kunnen komen	<u>1</u>
Maximumscore 2	
22 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is (de twee volgende voorbeelden):	
• Door een lage arbeidsmoraal verdedigden de arbeiders zichzelf tegen de staat en zijn planeconomie ('zij doen alsof ze ons betalen, wij doen alsof we werken')	<u>1</u>
• Door alcoholisme / diefstal en corruptie werd duidelijk dat het systeem niet werkte	<u>1</u>

Bronvermelding

- 1: Femme S. Gaastra, De geschiedenis van de VOC, Zutphen 1991, pag. 115.
- 2: H. Colijn, De Inlandse beweging, in: C. Fasseur (red.), Geld en geweten II, Den Haag 1980, pag. 100.
- 3: M. Hatta, Kielstra-Colijn als profeten van het Nederlandse koloniale imperialisme, in: C. Fasseur (red.), Geld en geweten II, Den Haag 1980, pag. 107–108.
- 4a: Atlas van Stolk, Rotterdam, archiefnummer J 362.
- 4b: Atlas van Stolk, Rotterdam, archiefnummer J 161.
- 4c: Atlas van Stolk, Rotterdam, archiefnummer J 1428.
- 5: Alexandra Kollontaj, Een grote liefde, Amsterdam 1984, zonder paginanummers.
- 6a: A. Wood, Stalin and Stalinism, Londen 1990, pag. 39.
- 6b: V. Rogovin, Parija rastereljannoh, Moskou 1997, pag. 88–89.
- 6c: D. Hosking, Istrija Sovetskogo Sojuza 1918–1991, Moskou 1995, pag. 196 en 194.
- 7: Irina Antonowa en Jörn Merkert (red.), Berlin Mockba, 1900–1950, München 1995, pag. 273.
- 8: T. Frankel, The Russian artist, New York 1972, pag. 169–170.

Einde